

Colli swydd a chymorth pontio: Cymhariaeth seneddol crynodeb gweithredol

Ionawr 2024

Mae'r cwestiwn o'r ffordd orau o gefnogi Aelodau sy'n gadael, o ystyried y cyd-destun unigryw y maent yn gweithredu ynddo, wedi cael sylw cynyddol. Yn ystod y pedair blynedd diwethaf, mae nifer o adroddiadau, yn ogystal ag ystyried y cymorth ariannol y gallai fod ei angen ar Aelodau wrth adael eu swydd, wedi ystyried hefyd beth yw'r ffordd orau o gefnogi llesiant cyn-Aelodau a'u symud i gyflogaeth amgen. Mae'r adroddiadau hyn yn rhoi cyd-destun defnyddiol ar gyfer unrhyw gymhariaeth o ddulliau gwahanol seneddau ynghylch taliadau a chymorth colli swydd.

Rhywbeth i'w nodi'n arbennig yw argymhelliad Pwyllgor Gweinyddiaeth Tŷ'r Cyffredin yn ei adroddiad yn 2023, *Smoothing the cliff edge*, sef y dylai taliadau dirwyn i ben a cholli swydd adlewyrchu'n well yr amser y mae'n ei gymryd i ASau gau eu swyddfeydd a'u bod yn cael cymorth teg i'w cam gyrfa nesaf. Yn ogystal, nododd yr adroddiad fod angen trin hyn fel pecyn dileu swydd, ac felly na ddylid rhwymo taliad i gwblhau tasgau dirwyn i ben.¹

Mae'n gyffredin ar draws llawer o ddeddfwrfeydd i Aelodau sy'n gadael eu swyddi gwleidyddol gael rhyw fath o gymorth ariannol, er bod natur a maint y cymorth hwn yn amrywio. Felly hefyd y derminoleg a ddefnyddir i ddisgrifio'r taliadau hyn. Fodd bynnag, un gwahaniaeth allweddol yw rhwng taliadau seiliedig ar gyflog a roddir i Aelodau sy'n gadael, a **chostau** dirwyn i ben sy'n cael eu hawlio o gostau busnes neu lwfansau eraill y mae gan Aelodau hawl iddynt, e.e. costau staffio a swyddfa.

¹ Pwyllgor Gweinyddiaeth Tŷ'r Cyffredin (2023) *Smoothing the cliff edge: supporting MPs at their point of departure from elected office*
<https://committees.parliament.uk/publications/33889/documents/185884/default/>

Wrth ystyried y cyntaf o'r rhain, sef taliadau a roddir i Aelodau pan fyddant yn gadael eu swydd, mae consensws bod rhyw fath o gymorth ariannol yn briodol, ond mae hyn yn wahanol mewn rhai ffyrdd sylfaenol ar draws y deddfwrfeydd a adolygwyd.

Pwy sy'n gymwys

Mae rhai deddfwrfeydd ond yn rhoi cymorth ariannol i'r rhai sy'n sefyll etholiad ac nad ydynt yn cael eu hethol (e.e. Senedd Cymru). Fodd bynnag, mae'n fwy cyffredin i bob Aelod sy'n gadael gael cymorth. Mae rhai deddfwrfeydd yn cynnig taliad neu gynnydd ychwanegol i'r rhai sy'n gadael eu swydd yn annisgwyl ar ôl etholiad, e.e. Senedd y DU, lle mae'r holl Aelodau'n cael taliad dirwyn i ben, gyda thaliad colli swydd ychwanegol i'r rhai nad ydynt yn cael eu hailethol. Hefyd, roedd llawer o'r deddfwrfeydd a adolygwyd yn rhwymo hyd gwasanaeth wrth daliadau colli swydd, naill ai gyda gofyniad am isafswm hyd gwasanaeth i fod yn gymwys (blwyddyn yn aml), neu gynnwys hyd gwasanaeth wrth gyfrifo gwerth y taliad. Er enghraifft, yn Victoria, Awstralia, mae'r rhai sy'n gwasanaethu hyd at un tymor yn cael cyflog sylfaenol o dri mis, tra bod y rhai sy'n gwasanaethu dau dymor neu fwy yn cael cyflog sylfaenol o chwe mis.

Math o daliad

Mae rhai deddfwrfeydd yn dewis un cyfandaliad i Aelodau sy'n gadael yn dilyn diddymu'r senedd neu'r etholiad, yn dibynnu ar sut mae Aelod yn gadael ei swydd. Mae eraill yn darparu taliad parhaus, y cyfeirir atynt yn aml fel "taliadau pontio". Yn aml, y nod datganedig i'r rhain yw cefnogi cyn-Aelodau i symud i fywyd ar ôl y senedd a'u cefnogi wrth iddynt sicrhau cyflogaeth amgen. Mae'r rhain fel arfer yn cael eu lleihau dros amser, a byddant yn cael eu gwrthbwysu yn erbyn unrhyw incwm arall y mae cyn-Aelodau'n ei dderbyn.

Mae rhai deddfwrfeydd yn cyfuno'r ddau ddull hyn. Er enghraifft, yn Norwy, gall cyn-Aelodau gael tâl diswyddo sy'n hafal i gyflog o 3 mis, a hefyd lwfans terfynu am hyd at flwyddyn ar ôl diwedd y cyfnod diswyddo. Mae hyn er mwyn cefnogi cyn-Aelodau sydd wrthi'n chwilio am waith neu'n ymgymryd â hyfforddiant neu addysg sy'n gysylltiedig â gwaith, ac mae'n cyfateb i 66 y cant o gyflogau sylfaenol ASau. Mae'n cael ei leihau'n unol ag unrhyw incwm arall a enillir.

Mae rhai deddfwrfeydd hefyd yn rhoi'r dewis i Aelodau sy'n gadael naill ai i gael eu taliad mewn un cyfandaliad neu dros amser, e.e. yr Almaen.

Gwerth taliadau

Mae gwerth taliadau colli swydd yn aml yn seiliedig ar gyflog sylfaenol Aelodau. Mae llawer o ddeddfwrfeydd yn cyfrifo taliadau colli swydd fel gwerth nifer benodol o fisoedd o gyflog sylfaenol. Mae hyn yn amrywio o dri i 24 mis, ond mae'n ymddangos mai tri i chwe mis sydd yn fwyaf cyffredin.

Taliadau i ddeiliaid swyddi ychwanegol

Gall fod yn anodd dod o hyd i wybodaeth ar-lein am daliadau colli swydd i ddeiliaid swyddi ychwanegol. Yn aml, caiff darpariaethau ar gyfer y rolau hyn, yn enwedig rolau gweinidogol, eu pennu a'u gweinyddu gan wahanol gyrff i'r rhai sy'n pennu trefniadau taliadau ar gyfer seneddau. Ar draws deddfwrfeydd y DU, mae'n gymharol gyffredin i ddeiliaid swyddi ychwanegol gael taliadau colli swydd neu daliadau diswyddo, gyda Chynulliad Gogledd Iwerddon yn eithriad. Mae taliadau yn Senedd Cymru yn wahanol i Seneddau'r DU a'r Alban mewn ffordd hollbwysig, yn yr ystyr eu bod yn cael eu talu pan fydd cyn-ddeiliad swydd yn colli ei sedd Senedd Cymru mewn etholiad. Yn seneddau'r DU a'r Alban, bydd deiliaid swyddi ychwanegol yn cael taliadau diswyddo pan fydd unigolyn yn peidio â dal y swydd ychwanegol honno.